

İKTİDARIN DİYALEKTİĞİ VE SANAT
THE DİALECTİC OF POWER AND ART
ДИАЛЕКТИКА ВЛАСТИ И ИСКУССТВО

Abdurrahman GÜNEŞ*

ÖZ

Sanat doğanın bir yansıması değil, doğanın eksik bıraktığını tamamlayan, evrendeki boşluğu dolduran, yaratımı olgunlaştıran ve nihai güzelliğine erdiren edimdir. Sanat taklit değil, taklidin tenkididir. Doğa DNA aracılığıyla sürekli kendini taklit eder. Sanat, bu taklit zincirini kıran düşüncedir. Sanat: göğün son rengi, yerin son şekli, çiçeğin son yaprağı, güneşin son ışığı, kelebeğin son kanadı, dağın son taşı, denizin son damlası, insanın son noktasıdır. Sanat, iktidara karşı mesafeli olmak durumundadır. Belki de bu yüzden “sanatın ve sanatçının konumladığı yer ana yollara uzaktır.” Foucault ’un bilgi bağlamında ortaya koyduğu özne-iktidar anlayışı sanatın değer dizgelerini yeniden sorgulama ihtiyacını gündeme getirmiştir. Özneni kurguladığı iktidar, iktidarın kurguladığı özne birbirini yaratırken kırılması neredeyse imkânsız bir denklem çıkar ortaya. Sanat bu denklemin neresinde durmaktadır? Sanatın bilgiyle, özneyle ve iktidarla olan ilişkisi sanatın da kurgulanmış bir iktidar sanatçının da kurgulanmış bir özne olma ihtimalini akıllara getirmektedir. Sanatı ve sanatçıyı kendi dinamikleri içinde değerlendirecek olursak dilin ve imgenin bir noktaya evrildiği her yeni eleştirinin kendi kurgusunu dayattığı görülmektedir. Aslında farkında olmadan bir ikinci, üçüncü, dördüncü... anayol ortaya çıkmakta hatta belki ilk anayol diğerlerine nazaran ıssızlaşmaktadır. Bu çalışma iktidarın diyalektiğini ontoloji ve sanat bağlamında irdeleme çabasını içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaratım, bilgi, iktidar, sanat, anarşizm, faşizm, üretim

ABSTRACT

Art is not a reflection of the nature, it is the act that complements the incomplete of nature, fills the void in the universe, matures the creation, and achieves its ultimate beauty. Art is not imitation, criticism of imitation. Nature replicates itself continuously through DNA. Art is the idea that breaks this imitation chain. Art; is the last color of the sky, the last shape of the earth, the last leaf of the flower, the last light of the sun, the last wing of the butterfly,

---

* ORCID: 0000-0001-8547-6611 Ardahan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğr. (Abdurrahman4475@outlook.com)

the last stone of the mountain, the last drop of the sea, the last point of the human being. Art, has to be distant up to power. Therefore, maybe this is why art and the artist are located far from the main roads. Foucault's concept of subject-power in the context of knowledge raised the need to reinterpret value strings of art. The power created by the subject emerges from an almost impossible equation to break that the subject created by the power is creating each other. Where does art stand in this equation? The relation of art with knowledge, subject and power, art brings to mind a fictional power the possibility of the artist being a fictional subject. If we consider art and artist within their own dynamics, it is seen that every new criticism that language and image evolve to a point imposes its own fiction. In fact, a second, third, fourth highway is raised and even the first carriageway becomes uninhabited compared to others. This study includes an attempt to investigate the dialectic of power in the context of ontology and art.

Keywords: Creation, knowledge, power, art, anarchism, fascism, production

АННОТАЦИЯ

Искусство не является отражением природы. Это акт, который завершает то, что природа оставляет незавершенным. Он заполняет пустоту во вселенной, способствует созреванию творения и восстанавливает его абсолютную красоту. Искусство не подражание, а критика самого подражания. Природа постоянно имитирует себя через ДНК. Искусство это мысль, которая разрывает цепь подражания. Искусство это последний цвет неба, последняя форма земли, последний лист цветка, последний луч солнца, последнее крыло бабочки, последний камень горы, последняя капля моря, конечная остановка человека. Искусство должно быть далеко от власти. Может быть, поэтому и есть такая поговорка “искусство и метонахождение художника, находятся далеко от главных дорог”. Концепция Фуко по поводу субъектной власти, породила потребность искусства снова подвергать сомнению системы ценностей. Уравненная власть, созданная субъектом и наоборот, почти невозможно сломать. Где искусство стоит в этом уравнении? Отношение искусства со знанием, предметом и силой приводит к такому предположению, что будто искусство это возможная сила, а художник возможный субъект. Если мы будем рассматривать искусство и художника в их собственной динамике, то станет очевидным, что язык каждой новой критики обеих субъектов, достиг до уровня фантастики. Иногда не осознавая такое или все, или же один из главных дорог порой ведущие к фантазиям, становятся пустыми и бессмысленными. Нижеследующая статья попытка исследовать диалектику власти в контексте онтологии и искусства.

Ключевые слова: творчество, знание, власть, искусство, анархизм, фашизм, произведения.

Bir insanın kendi varoluşunu içgüdüsel bir biçimde default kriter olarak ele alıp o kritere uymayanlara fiilen ya da dolaylı yollardan saldırması faşizm olduğuna göre her faşizm içerikli aksiyon kendi karşıt hareketini yaratacaktır. Sürekli bir kapışmanın formülünü içeren faşizm sürekli bir oluş biçimini açıklar. Vitrin faşizmi moda, görsel faşizm çevre, ahlak faşizmi namus, kültürel faşizm adet, dinsel faşizm mezhep, düşünsel faşizm günlük dil, siyasal faşizm yasa, psikolojik faşizm korku... gibi kavramlara dayanır. Bu ve türevi kavramlar etrafında dönenen faşizmin etki alanı yaşamın her ayrıntısına alabildiğine yerleşmektedir. Buna paralel olarak insanın varlık alanı, bireyin etki alanı bu yerleşmişlik içinde erimektedir. Yerleşik algı, yerleşik düşünce, yerleşik inanç bulunduğu noktaya bayrağını dikmiş ve

savunmaya geçmiştir. İçerinin diyalektiği, içerisi ve dışarısının diyalektiğini tehdit olarak kabul eder. Faşizm dışa büyük ölçüde kapalı olmasına rağmen bu durum iktidar için söz konusu değildir. Faşizm çoğunluğu değil kutuplaşmayı imler. Faşizm kendini belirlemekten ziyade belirlenmiş olmakla, doğrudan veya dolaylı olarak dayatmayla veya dayatmaya çalışmakla ilintilidir. Düaailist dünya görüşünün tam merkezine konumlanan faşizm; özdek ve tin, iyi ve kötü, karanlık ve aydınlık... gibi zıt metaforlar üzerine inşa edilmiş ben ve öteki üzerinden kurgulanmıştır. Kurgulanmıştır çünkü her söylem aynı zamanda bir telkindir. Genel işleve göre aidiyet belirleme, değer biçme, mal etme, özelleştirme, devretme faşist karaktere atıfta bulunur.

Faşizm genellikle karşıtlık bağlamında kurgulanmıştır. Faşizm bir cephe bir merkez belirler. Faşizmin her alanda bir merkezi vardır. Faşizmin hareketi merkezden çevreye doğru gelişme gösterir. Yani bir damlanın suya düşmesinde oluşan haleler gibi. Ne kadar hale oluşursa oluşsun hepsi bir damlanın etkisidir. Fakat iktidarın en azından modern iktidarın merkezinden söz etmek güçtür. Merkezi bir sisteme dayanmadığı için iktidar ne kadar zayıflarsa zayıflasın etkisi diğer iktidarlardan devam ettirilir. İktidarın hareketi çevreden merkeze doğrudur. İktidar yağmur gibidir ve sürekli kendini tekrarlar. Yani binlerce damlanın oluşturduğu halelerin kesişme noktasında ortaya çıkar. Kesişme noktası iktidar için önemlidir. Kesişme noktaları öznenin kolektifleşmesi demektir. İktidar daha sinsi ve belirsiz faşizm daha açık ve daha belirgindir. İktidar faşizmden bu farkla ayrılır. İktidar tündengelimle faşizm tümevarımla ilintilidir. İktidar daha genel faşizm daha özeldir. Bu açıdan faşizm iktidara içkindir.

İktidar bireysel ve toplumsal zaafardan yararlanarak bireyi kendi eliyle terbiye eder. Varoluş kaygısı, gelecek kaygısı, statü kaygısı, saygı görme isteği, rezil olma korkusu, dışlanma, yalnızlık, özendirme, anormal görünme, risk, kategorize edilmiş zekâ, aşağılanma korkusu, reddedilme... gibi kavramlar bireyin varoluş alanını yapılandırır. Fetiş kurumlar yaratarak bu kavramları destekler. Dili her alanda etkin bir şekilde konumlandırır. Dil bir iktidar aygıtına dönüşür. Gösteren ve gösterilen iktidar ilişkileri içinde iktidarın parmağıyla özdeşleşir. Birey ile toplumu toplum ile bireyi şekillendirir. Her yol işaret levhalarıyla doludur. Ve iktidar levhalar aracılığıyla yolu belirler.

Neredeyse her birey iktidar tarafından kodlanmış bir yapay zekâ kıvamına getirilir. Birey tahmin edilebilir toplum yönlendirilebilirdir. Her refleksi karşı refleks ile bastırma, her düşüncüyü entelektüel zorbalık ile linç etme yani otokontrol rol dağılımı ile sağlanmaktadır. Evrende topluma, toplumda bireye biçilen rol bir koro halinde organize bir senfoni oluşturur.

Modern iktidar hiçbir alanı yok etmez ancak alanı pasifize eder. İktidar sizinle savaşmaz siz iktidar adına kendi kendinizle savaşırınız. İktidar sizi sizinle döver. Her alanda zaafılar yaratarak korkuyu perçinler. İktidarın yüzünü görmek için zaaflarınızla yüzleşmeniz gerekir. İktidar sizi nerenizden yaralıyorsa orası kimliğiniz olur.

1. İktidarın Öznesi-Öznenin İktidarı

Sanat çoğu zaman objeleri uzamsal bağlamdan koparmadan objeyi çarpıtarak imgeyi yaratır. Çarpıtma kavramı sanatçada çoğu zaman “karşı çarpıtma” biçiminde ortaya çıkar. Zira ona göre faşizm dokunduğu her şeyi zaten çarpıtmıştır. Foucault’a göre iktidar herhangi bir merkeze sahip değildir. Çarpıtılan evren, bir merkezi olmayan iktidar tarafından mutlak bir biçimde baskı altına alınmıştır. İktidar; devlet, burjuva ya da herhangi bir ayrıcalıklı zümre değildir. İktidar tarihsel sürecin değişkenlerini açıklar. Yani iktidar bir süreçtir. Özne kimi zaman bile bile, kimi zaman hiç farkında olmadan bu süreçsel baskılamının bir aracına dönüşmüştür. Bu bağlamda iktidara yükselen herhangi bir itiraz reel anlamda bir muhatapla

karşılaşmamıştır. Çünkü merkezin yokluğu itiraz edeni yokluğun merkezine dönüştürmektedir. Ve yokluğun merkezindeki kişi artık yapısalcıların “yitik kişi”sidir. Yitik kişi yitimi sağlayanın bizatihi kendisidir. Özne ile nesne arasındaki ontolojik mesafe yapısalcı düşünce tarafından yadsınmıştır. Post-yapısalcılık daha da ileri giderek öznenin doğumdan önce bile yapı tarafından belirlendiğini söyler. Öznenin varlığını ontolojik olarak reddeder. Hatta öznenin nasıl ortaya çıktığını nasıl üretildiğini çözmeye adar kendini. Özne onlara göre bir icattan fazlası değildir. Özne kavramına yüklenen anlam, öznenin söylemsel pratik ve iktidar ilişkileri içinde üretildiği gerçeğini hümanizmin gizemi içinde örtemeye çalışmaktan başka bir şey değildir. Özne post-yapısalcılara göre iktidarın gölgesinden başka bir şey ifade etmez. Öznenin icadı iktidarın meşruiyetini özne üzerinden devşirmeye yarar. Althusser’in ifadesiyle, “*özne kategorisi her ideolojinin kurucu kategorisidir. Fakat aynı zamanda ve hemen ekliyoruz ki, özne kategorisi her ideolojinin kategorisiyse bu, her ideolojinin (her ideolojiyi tanımlayan) işlevinin somut özne haline getirmek olmasıdır*”(Althusser, 1991, s. 63). İdeoloji öznenin somutlamasıyla aksiyona dönüşür. Seçeneğin bilgi boyutunda ortaya çıkması bilgi olmayanın tercihe açık hale getirilmesiyle mümkündür. Oysa bilgi tercih edilebilir değildir. Bilgi esnek değildir. Bilgi kontrol edilebilir değildir. Bilgi hiçbir varlık kaygısı taşımaksızın ve hiçbir taviz vermeksizin vardır. Bilgi saltıktır. Seçenek çok kötü bir hapsedme yöntemidir. Hiçbir zincir pranga ve duvar olmamasına rağmen bir insanın zincirli prangalı ve duvarlarla çevrili hissetmesini sağlamak isteyenler için bulunmaz bir nimet. Bu iktidarın kontrol ve otoriteyi sağlama formülüdür. Evet, seçenek sunulmuştur vurgulayarak tekrar edilmelidir ki sunulmuştur. Seçenekler belirlendiği halde sanki tercih ediliyormuş gibi bir izlenim uyandırılarak bir özgürlük söylemi kurgulanmıştır. Aslında zinciri gevşetmekten başka bir anlam ifade etmeyen bir söylem üretilmektedir. Seçenekler bile içinden birisi sivriltilerek bir telkine dönüşmüştür. O daracık özgürlük alanına o kadar şarkı sığdırılmıştır ki onları bitirmek çoğu insana yaşamı boyunca nasip olmaz denilebilir. Nietzsche’nin “Putların Alacakaranlığı’nda yer alan, “*İstenç özgürlüğü öğretisi cezalandırma amacıyla, yani suçlu- bulma amacıyla yaşamsal olarak bulunup ortaya konuyor. İnsanlar “özgür” olarak düşünülüyor, insanlar yargılanabilmek, cezalandırılabilmek için “özgür” olarak düşünülmüyor suçlanabilmek için*”(Nietzsche, 199, .s. 7.). Foucault da Nietzsche’yi takip etmiş olmakla beraber yeni bir öznenin inşasını gerçekleştirmek istemiştir. O özneyi söylemin inşa ettiği şey olarak görür. Foucault boyun eğmenin iktidarı nasıl ürettiği üzerine yoğunlaşır. Özne bilgi erkinin el koyduğu ve bilinçle donattığı disiplin ile ürettiği siyasal bir varlıktır. Facoult’ta özne kendini tanıyabilmesiyle ve kısmen irade sahibi olmasıyla esnekleşir fakat iktidarın ürünü olmaktan kurtulamaz. Foucault’a göre: “*Disiplin birey imal etmektedir; bireyleri kendine hem nesne olarak, hem de icraatın aracı olarak veren iktidara özgü bir tekniktir*”(Foucault, 1992, s. 214.).

Bu noktada iki kavramdan bahsetmek yerinde olacaktır: Yaratım ve üretim kavramları. Yaratımı ister hıgs bozonu, ister enerji, ister kozmik zihin, isterseniz tanrısal refleks olarak adlandırın, yaratım doğal bir iç disipline tabidir. Yaratıma dıştan bir müdahale iç disiplini bozar. Yaratım kendi kendini belirleyerek kendi varlığını korur. Oysa üretim dış disipline bağlıdır. İçten müdahale etme şansı yoktur. Üretim üretilenin bilinçsiz olduğu bir süreçtir. Ve determinasyon başkaları tarafından sağlanır. Üretim “mekanik çoğalma” sonucu her türlü yaratımı itibarsızlaştırarak tanrısal yaratım alanını hegemonyası altına alır. Üretim dilden siyasete, dinden felsefeye, psikolojiden cinselliğe yaratımı(var oluşu) domine etmekle döngüyü üretimin yörüngesine hapseder. Kendisi yörüngeye dâhil olmaz yörüngeyi kendisini belirler. İşte iktidarın bilgisi bu belirlemenin referansı olarak belirlenmiş olmayı gerektirir. Kendisi bilgiyi belirler bilgiyi kendisine dâhil eder. Özne bilen olmak iddiasını bu

noktada yitirir. Çünkü herhangi bir bütünden çıkarılan şey artık o bütünü ifade edemez. Bütünden alınan, varlıktan koparılan ne olursa olsun o alınan varlığın anlamını kaybeder. Bağlamdan koparılan bağlam değildir. Denizden alınan bir bardak suya deniz demek abestir. Ya da tohumda ağacın bilgisi vardır fakat tohum ağaç değildir, ağaçta da tohumun bilgisi vardır fakat ağaç tohum değildir. Ağacın tohuma tohumun ağaca dönüşmesi bir süreç gerektirir. Süreç yok sayılamaz.

Kitlesel üretim tanrıya ihtiyaç duymaz çünkü tanrı üretmez yaratır. Tanrıdan kastım dinsel açıdan mutlak erk değil yaratımın öznesi olan her şeydir. Bu açıdan Tanrı üretimi baltalayan ve faşizmi tehdit eden yegâne unsurdur. Tanrısal töz, sanayi devrimi ve aydınlanma ile birlikte makinenin iktidarını kabullenmiştir. Nietzsche'nin "tanrı öldü" sözünü bu bağlamda değerlendirmek de mümkündür. Tanrının ölümü öznenin ölümüyle eşdeğerdir. Tanrı kavramı bu açıdan üretim karşısında bocalayan ve üretimin içinde eriyen öznenin kendisidir. Yaratımın güçlüğü üretimin cazibesini arttıran bir itki ve tanrıyı boyun eğmeye mecbur bırakan bir çaresizlik olarak karşımıza çıkar. Üretim yaratımı teslim aldığı anda özne de iktidara tamamen teslim olmuştur. Nesnel faşizmin varoluşu yaratımın üretim tarafından pasifize edilmesiyle oluşan iktidarın kurgusuna dayanır. Bu sebeple post-modern söylem felsefeye gerek duymaz. Mademki evrende her şey koduna uygun eylemi benimsemektedir o halde her edim bir doğanın zorunluluğudur. Bu kabul her türlü yargının gereksizliğini ve anlamsızlığını vurgulamaya yeterlidir. Fakat iktidar felsefe üretmeye devam eder. Çünkü iktidarın iktidarda kalması felsefe üretmesiyle mümkündür. Özne felsefeyle oyalanırken iktidar özneyi kendine dâhil eder. Bunu fark eden özne yeni bir yol keşfeder. Felsefe yapma imkânı elinden alınan birey daha aşkın bir söylemi yani sanatı yaratımın öznesi olarak ortaya koyar. Bu bağlamda sanat tarihsel süreç içinde değişen iktidarlara karşı kendini günceller. Çünkü iktidarların değişmesi şartların ve dilin değişmesi demektir. İktidarın mutasyona uğrayan DNA'sı dilin DNA'sını da mutasyona uğramaya mecbur bırakır. Dil mutasyonunu iktidarın en zayıf noktasına yönelik olarak gerçekleştirmek zorundadır. Belki bu ifadede ki "zorunluluk ve mecburiyet" sözcüğü bile post-yapısalcıları haklı çıkaracak bir söylemdir fakat bu mecburiyet öznenin özne olmak iddiasının iktidara göre biçimlenmesi değil "göze göz dişe diş" deyiminde anlamını bulan yöntemin çıkış noktasıdır. İşte "imge" bu noktada nöro-format kavramıyla kendini temize çekerek yaratımın öznesi olmak iddiasını yineler. Bu bağlamda imge ortaya çıkışı itibarıyla tanrısal tözün taşıyıcısıdır. Fenomenoloji tamda bu noktada faşist iktidarı tehdit ve tedirgin eder. Fenomenolojinin öze ulaşma yöntemi çokça tartışılabilir ancak fenomenolojinin belki bundan da önemli olan asıl işlevi özneyi, özne kavramını diri tutmasıdır. İşte değişimin temel dinamiği bu dirimin döngüsüyle ortaya çıkan enerjidir.

Faşizm kavramı "cinsel faşizm-duygusal faşizm-düşünsel faşizm-dilsel faşizm vs." şeklinde türlenip durmakta her yeniyi sistemli bir şekilde biçimlendirerek sisteme adapte etmek isteyen aklın veya akılsızlığın makamı olarak kendini gösterir. Faşizm yaratan değil üreten tanrıdır. Faşizm her bedeni kendisine uydurmak için yontan elbise, her karşı düşüncüyü kafatasına hapsetmek isteyen duvar, her kavramı kavrayan ve ona sirayet eden kısaca her şey kendisine benzetilendir. Özne iktidarın bilinçsiz-bilinçli nesnesine dönüşür. İktidar o kadar sinsidir ki tükendiği noktada, kendisine benzemeyenin kendisine benzeyerek iktidarını onun üzerinden günceller. İktidar öyle bir anlatılmaktadır ki insan şu soruyu sormadan edemez: iktidar bilinçli midir? İktidar, en azından modern iktidar, bilinçten yoksundur denebilir. İktidar refleksiftir dense daha doğru bir zemin yakalamış oluruz. Örneğin linç bir iktidar refleksidir. Dışlama bir iktidar refleksidir. İktidar tarihsel süreç içinde kendine özgü refleksler geliştirir. İlk başta koşullu olan refleks daha sonra koşulsuz reflekse evrilerek olgunlaşır. Hatta süreç içinde iktidar reflekslerden ibaret bir olgu olarak kusursuz bir sisteme dönüşür.

2. İktidarın Bilgisi-Bilginin İktidarı

Özne-nesne ayrımı felsefenin içine düştüğü çıkmazlardan biridir. Hâlbuki mutlak özün bilgisi nesnenin özne olabilmesiyle ilintilidir. “Saf bilgi” demek kavramsal bir çukurdur. Sadece bilgi kelimesinin doğru bilgiyi tanımlayamaması, bilgi kavramının bilmeye yetmemesi, önüne veya arkasına saf-mutlak-değişmez-kesin gibi sıfatların eklenmesi bilgiyi hiç bir felsefeye gerek duymadan bir sorunsala dönüştürmeye yeterlidir. Çünkü bir şey eğer bilgiyse zaten mutlak-kesin-saf olması gerekmez mi? Yanlış bilmek diye bir kavram olabilir mi? Bu kavram kendi içinde çelişkili değil mi? Eğer yanlışsa bilmiyoruzdur Yanlış olma ihtimali varsa yine bilmiyoruzdur. Emin değilsek şüphemiz varsa doğru bile olsa bilmiyoruzdur. Doğru bilgi diye bir kavram olamaz. Bir şey bilgiyse zaten doğrudur. Doğruluğu su götürüyorsa buna düşünce denir bilgi denmez. Öncelikle düşünceyi bilgiden ayırmak bilgi felsefesi açısından olmazsa olmazdır. Bilgi üzerinde hiç kimsenin tartışmaya cesaret edemeyeceği, tartışmaya kalksa bile tartışamayacağıdır. O halde bilgi yoktur düşünce vardır. O halde özne yoktur nesne vardır. Eğer özne yoksa biz neden bilgiyi tartışıyoruz? Biz bilgiyi tartışmıyoruz hayır biz düşünceyi tartışıyoruz. Düşünen bilmediği için düşünür ve bu yüzden özne olamaz? Belki burada düşünceyi ikiye ayırmak daha iyi olacaktır söylenenin daha net anlaşılması açısından. Çünkü düşünmek deyince de iki yapıyla karşı karşıya kalıyormuşuz gibi bir “kavramsal bunalım” yaşıyoruz. Ben var mıyım sorusuyla bugün ne yesem sorusu aynı akıl yürütme ve yöntemle cevaplanabilir mi? İkisinde de bir bilmeme durumu söz konusuymuş gibi görünebilir ancak durum öyle değildir. Biri bilmemeyle diğeri karar verememeyle ilgilidir. İkincide bilgi sayılabilecek bir durum söz konusu değildir. Biri hazla ilgiliyken diğeri bilgiye yöneliktir. Eğer bir olgu üzerinde hala tartışıyorsak o bilgi statüsünde değildir, bilgi rütbesini onun omuzlarından sökmemiz gerekir. Bunu daha da radikalleştirirsek şöyle diyebilirim “ben felsefe yapmıyorum bilginin olduğu yerde felsefe yoktur. Ben filozof olduğumu iddia edemem bilginin olduğu yerde filozof yoktur. Benim sözlerim bilimsel değil çünkü bilim deneysel düşünceye dayanır. Düşüncenin olduğu yerde bilgi yoktur.” Bilgiyle özne arasındaki ilişkide etken-edilgen kavramları tersine işler. Çünkü işi yapan ortada yoktur. İş nesnenin üstüne kalmış nesne de kendisini özne zannetmektedir. Peki özne kimdir? İnsan dışındaki her varlık kendisinin öznesidir. Peki insan neden kendisinin öznesi değildir? Tüm varlıklar içinde varlığını bir sorunsal olarak ele alan, başak bir canlı yoktur. Zaten bilgi olsaydı felsefe mümkün olmazdı? Onun için bir bilgi felsefesinden söz etmek imkânsızdır. Düşünce üzerine istediğiniz kadar tartışabiliriz çünkü tartışma ancak ve ancak bilginin yokluğuyla mümkündür. Bu aşamada Boudrillard’ın simülatif hakikat kavramı devreye girer. Boudrillard simülatif hakikatın dördüncü aşaması olarak gördüğü hipergerçekliği “*bir kökenden yoksun olan gerçeğin modeller aracılığıyla üretilmesi*” (Boudrillard, 2008, s. 14). olarak tanımlar Şunu belirtmek gerekir ki düşüncenin bilgi olarak kabul görmesi hipergerçeklikten bahsetmek için gerekli argümanı kendiliğinden sağlar. Simülatif hakikatın çıkış noktası düşünceye bilgi denmesidir. Aşamaların her biri iktidarın katlanmasıyla ilintilidir diyebiliriz.

İktidar kendi başına iyi ya da kötü değildir. İktidar kendisine eklenen şeye dönüşür. Eklemlenen şeyin niteliği iktidarın niteliğini belirler. Bu açıdan iktidarın kendi başına bir önemi yoktur. Daha doğrusu kendi başına bir iktidardan söz etmek imkânsızdır. İktidar kavramının ortaya çıkması bilginin nesneden koparılmasıyla mümkündür. İktidar kritik dönemlerin öznesidir. Ve iktidar “kolektif özne”nin inşası olarak ortaya çıkar. Kolektif öznenin evrimi iktidarın evrimiyle paralel hareket ettiği müddetçe iktidar iktidarını muhafaza eder. Evrimin çatallaştığı nokta kritik dönemi imler. Ve iktidar kendisini yeniden yaratır.

Bilginin nesneden koparılmasıyla bilgi, bilgi olma vasfını yitirerek düşünceye dönüşür. Felsefe bu şekilde ortaya çıkar. Felsefi anlamda öznenin doğuşu bu şekilde gerçekleşir. Bilgi nesneden koparıldığı anda koparana eklenir. Nesneden koparılan bilginin eklenildiği varlık “özne” olarak nitelendirilir. Kolektif öznenin bilgisi edingen bir yapıya: hâlihazır, tasarlanmış, yasalaşmış, kronikleşmiş ve sağlaması iktidar tarafından yapılmış düşünsel faşizmi imler. Bu noktada şöyle bir soru sorulabilir: nesnenin taşıdığı bilgi de bir bakıma faşizm değil midir? Nesne kendi bilgisini dayatmaz. Daha da doğrusu nesnenin kendisi dışında bir söylemi yoktur. Bizim nesneye yaklaşımımız bilgi temelli değil işlev temellidir. Bizim nesnelere ilişkin yargımızın büyük bölümünü işlevsellik oluşturur. Pragmatist bir yaklaşımı baz alırız genellikle. İşleve takılma üretimin faşizmle ilintisini bariz kılar. Ve açık bir şekilde ortaya çıkar ki işlev üretilenin ve hatta üretimin kullanma kılavuzudur. Talimat yönergesi kimi zaman nesnenin yanına ilişitirilen bir kâğıt kimi zaman bilince ve bilinçaltına işlenmiş işleyeni meçhul eylem ve düşünce dizgesidir. Üretim düşünceyi bilgi olarak dayatır. Burada birbirine karıştırılan şey üretimin nesneyi dayattığı ve yücelttiği sanıdır. Hâlbuki tam tersi üretim nesneye yüklediği anlamı dayatır. Nesnenin kendisini değil. Üretim aydınlanmanın referansı olarak kendini dayatır. Yaratımın üretimle rekabet etmesi bu şartlar altında mümkün değildir. Ve tekelleşme süreci bu şekilde başlar. İşte bu ortamda marjinalleşmek ve sivrilme kafasını sistemden dışarı çıkarabilme şansına sahip olabilenler için karşılaşacakları linç girişimi açısından zor, fakat düşünsel anlamda başka seçenek olmaması kadar kolaydır. Bu safhada bilgi pompalamak beyhude bir gayrettir. Bilakis düşünceyi sorgulamayanlar bilgiye karşı oldukça şüphedir. Linç girişimi kolektif özneye özgü bir eylemdir. Linç kavramı düşünsel, siyasal, psikolojik, ekonomik, kültürel alanlara sıçrayarak genişler. Bu alanlarda linç en az iki boyutludur. Kolektif özne+özne, kolektif özne+kolektif özne. Bu bağlamda kamuoyu oluşturmak üretimin görevidir. Üretimin bütün dinamikleri propaganda aracına dönüştürülür. Öznenin kolektif özne karşısında şansı yoktur. Kolektif özneyle kolektif öznenin savaşında en çok üreten başarıya ulaşır. Düşüncenin bilgi olarak sunulması ilk devrilen domino taşı niteliğindedir. Boudrillard: “*Ötekisiz özne paradigması, kaloriziz şekere, sodyumsuz tuz, tatsız tuzsuz yaşama, nedensiz sonuca, düşmansız savaşa, nesnesiz tutkulara, belleksiz zamana, kölesiz efendiye, bizlerin dönüştüğümüz efendisiz köleye değin uzanan her şey içinde kendini belli eder. Kölesiz bir efendiye ne olur? Sonunda kendi kendini yıldırmağa başlar. Peki ya efendisiz köleye ne olur? Sonunda kendi kendini sömürmeye başlar*” derken kusursuz cinayetin formülünü açıklamıştır”(Boudrillard, 2006, s. 140). Bu kusursuz cinayetin ilk ereği bilgi-düşünce karmaşasıdır. Hâlbuki nesneden koparılan şey bilgi değil koparanın düşüncesidir. Felsefi çıkmazın temel noktası düşünceye bilgi denmesidir. İktidar, felsefe, bilim, modern özne ve en çokta felsefe bu çıkmazdan beslenir. Oysa bilgi; nesnenin kendinde, kendisi olarak sahip olduğu kendiliğidir. Bilgiyi nesnenin dışına çıkardığımız anda bilgi çarpıtılmıştır. Bilgi değildir. Aslında nesne, nesne değil öznenin kendisidir. Nesne-özne –bilgi kavramları bir diyalektik geliştirmek amacıyla kurgulanan dinamiklerden başka bir anlam ifade etmez. Kurgunun mantıksal zemini bu üçünün ayrı ayrı konumlandırılmasına dayanır. Bilgi mi varlığı taşımaktadır yoksa varlık mı bilgiyi taşımaktadır? Varlık yok olsa da bilginin var oluşu durumu açıklamaktadır. Örneğin: ağacın ontolojik durumu nesne, insanın ağaca ilişkin yargısı özne ortaya çıkan denklem bilgi olarak adlandırılmaktadır. Bu durum bilgiyi tartışmaya açar. Asıl sorun bizim bilgiyi insana özgü ve insana ait olarak kabul etmemizden kaynaklanır. Bilakis bilgi insan için neredeyse imkânsızdır. Çünkü insana özgü ve insana ait olan şey düşüncedir. Ve düşünce bilmemenin diğer adıdır. Düşünce bilme isteminin aksiyonudur. Düşünmek bir eylemdir. Bilgi ise bir edimdir. Ağaç var olduğundan beri hiç değişmemiştir.

Ancak özne diye nitelendirilenin ağaç hakkında ki bilgisi bilimsel olarak, felsefi olarak, psikolojik olarak, hatta belki duyuşal olarak çeşitlenmiş ve bu çeşitlilik içinde bilgi yitimine uğramıştır. Bu düşünceenin ödün verme eğiliminden kaynaklanır. Bilgi kendinden ödün vermez. Bu örnekte bilgi çoğalmamıştır. Çoğalan sadece düşüncedir. Bilgi düşünsel yığının altında kaybolmuştur. Bilginin kavramsal itibarı zedelenmek bir yana kalmamıştır diyebiliriz. Bilgiden koştukça düşünce elbette çoğalacaktır. Çünkü bir şey bilinmiyorsa bilmeyenin sayınca düşünce vardır. Tam da bu noktada şu soruyu sormak gerekir: bilgiye kim neden komplo kurmuştur? Bilinmezliğin şiddetini arttırarak bilgiyi düşünsel enkazın altında bırakmak neye ve kime hizmet etmektedir? “Özgür düşünce” kavramı görüldüğü kadar masum mudur? Özgür düşünce özgür cahillikle eş anlamlı değil midir? İktidar iktidarını devam ettirmek için kavramları idealize ederek sahiplenilmiş sloganlara dönüştürür. Yüceltilmiş fakat içi boş kavramlar anlam yitimini derinleştirmekle kalmaz anlamı çarpıtır. İktidar birey, diploma, kariyer, okul, koltuk, cinsellik, güvercin gibi kavramlarla ortaya çıkar, nitekim bununla kalmayıp karşıt kavramlar üretir: sürü, işsizlik, sokak, ahlak, kafes... Zıt metaforlar kaosu derinleştirdikçe asıl soruyu sormak kimsenin aklına gelmez. Asıl soru nedir? Asıl soru bu kavramların ne kadar ciddi olduğudur.

3. İktidarın Dili-Dilin İktidarı

Varlık var olmadan önce neliği belirsiz olduğundan hatta ne olduğu sorusu dahi sorulamayacağından ona bilgi denmez. O da denmez. Çünkü o işaret zamiridir. Bilgisizlik de diyemeyiz çünkü bilgi varlıkla beraberdir. Bilgisizlikte varlıkla ortaya çıkan bir sorunsaldır. Bilginin sorunsallığı özne kavramını dolduracak bir bilenin olmayışından kaynaklanır. İnsanın felsefe de kavramsal karşılığı-istisnalar olsa da-özne değildir. Özne kavramını insan dışında her varlık karşılayabilir. İnsan için bilen değil de düşünen dersek taşlar yerine oturacaktır. Çünkü düşünen olmak bilen olmamakla mümkündür. Mantığın dil ile ilişkisi bize ötesi hakkında dile dayalı bir düşünme imkânı vermemektedir. Ötesini tanımlayan bir kavram maalesef yoktur. Olmayan için bir kavram düşünemeyiz. Olanı da kavramlara sığdıramadığımız göre dilin işlevi nedir?

İktidar kavramının ortaya çıkması bilginin nesneden koparılmasıyla mümkündür dedim. Bilgiyi nesneden koparan şey nedir o zaman? Bu sorunun tek cevabı vardır o da dildir. Bilgi nesneden ancak dil vasıtasıyla koparılabilir. Daha doğrusu şu ki bilgi nesneden hiçbir zaman kopmuş değildir. Nesneden kopan, algının insafına terkedilmiş düşünceyi imler. Ekmeğin nesnesi her yerde aynı olmasına rağmen öznenin adlandırması çeşitlilik arz eder. Aynı bilginin farklı kavramları referans göstermesi, aynı anlamın farklı ses ve sembolleri benimsemiş olması toplumsal otokontrolle ilintilidir. Toplumun ya da kabilenin kendini işaretlemesi olarak okunabilir.

Adsız bir varlık varlıksız bir ad olmadığına göre dilin ortaya çıkışı varlıkla beraberdir. Bugün yeni bir nesneye yeni bir ad vermek istersek var olandan üretiriz. Mesela şiirsel bir ad “kanatlı at” kavramının bir nesneye tekabül etmemesi yani kavramı karşılayacak bir nesnenin olmayışı dilin esnekliğini gösterir. Dilin yaratıma elverişli olduğuna işaret eder. Kanatlı at yoktur ama kanat vardır at vardır. Demek istediğim yeni, var olana bir şey eklemleyerek veya çıkararak kendini yaratır. Öyleysedil varlıkla beraber var olmak zorundadır. Fakat oluşumu ikiye ayırabiliriz. Biri yaratılan dil diğeri üretilen dil. Yaratılan dil varlığın kendisiyle ortaya çıkan bilgiyi imler. İkincisi öznenin algısıyla değişen düşünceyi gösterir. Yeni kavramların ortaya çıkışı dilin tarihsel diyalektiğinin(coğrafya-kültür-akustik adaptasyon) ürünüdür. Dil üç ana unsurdan oluşur. Ses, sembol ve anlam. Anlam dille ilgili değildir. Örneğin ağaç kelimesi ağacın nesnesi var olduğu için vardır ve ağaç anlamlı olduğu için kelime anlamlıdır.

Anlam nesnenin işlevine aittir. Dil olsa da olmasa da anlam mevcuttur. Çünkü anlam nesnenin kendisidir. Nesneden ayrı bir anlam nesneye ait değildir. Yani bir gün batımı bize binlerce şey çağrıştırabilir ancak gün batımı gün batımından başka bir şey değildir. Zaten o başka bir şeyi de başka şeylerin kombinasyonu ile izah etmeye çalışırız. Buna rağmen izah edilebildiğini söylemek güçtür. Çünkü iş varlığın taşıdığı anlamdan çıkıp bizim ona yüklemeye çalıştığımız anlama bağlanmıştır. Bizim ona yüklemeye çalıştığımız anlam bize aittir. Bilgiyi çarpıtmanın dil olduğu ve dilin düşünceyi hapsetmenin formülü olduğu açıktır. Düşünceyi daraltan ve mantığı körelten bir olgu olarak ilk önce dilden bahsetmek yerinde olacaktır. Düşüncenin dil olmasa bir sınırından söz etmek imkânsızdır. Hatta dikkat edilirse mantık ve sezgi ayrımı dahi dile dayanır. Çünkü sezgi dili olmayan mantıktır. Sezgiyle mantığı birbirinden ayıracak olsak bile gerçeklik söyleminin mantığı referans göstermesi mantıklı olanın gerçek karşısında avantajlı görünmesi yine faşist iktidarın güzellemesinden başka bir şey değildir. Mantığa bu yetkiyi kim vermiştir? Bu soru şimdiye dek söylediğim her şeyi çöpe atmamı gerektirse bile mantığın sorması gereken bir sorudur. Bu soru mantığın özeleştirisidir. Bu soru mantıktan kaynaklanmaktadır. Bu soruyu soran yine mantığın kendisidir. Mantığın nutka dönüşmesi dil ile olur. Sezgi geniş bir kavram. Sezgi deyince tanımlanmamış, tanınmamış, tanımlanamamış olan akıllara gelmelidir. Sezgi dilin çaresizliğidir. Sezgi dilin sınırındadır. Sezgi aklın aldığı fakat dilin alamadığıdır. Sezgi dilin anlamsızlaştığıdır. Zaten dil göstermez sezdirir dersek daha doğru bir zemin yakalamış oluruz. Sezgi salt metafizik olarak okunmamalıdır. Bu okuma yine düşüncenin bilgi sanılmasından kaynaklanır. Sezgi varlığın bilinçaltıdır. Her ne ki açıklanamıyor sezgidir. Her ne ki şekillenmiyorsa sezgidir. Bu açıklayamamanın kaynağı duyunların ve dilin üç boyutlu evrene adapte olmuş olmasıdır. Sezgi bir dördüncü belki beş, altı, yedinci... boyut "tetraküp" ile ilintili olduğundan dile aşkındır. Nietzsche "Gözlerim ister iyi ister kötü görsün, sadece belli bir mesafeyi görür ve ben bu belli mesafe içinde yaşayıp bir şeyler ortaya koyarım, bu ufuk çizgisi, kaçamadığım en yakın büyük ve küçük yazgımdır" derken bilgi perspektiftir anlayışını ortaya koyar" (Nietzsche, 2009, s. 94). Duyular ve algı bize bilgiyi vermez sadece sezdirir. Belki en fazla bir ipucu sunar hepsi bu. Kavram varlığın bilgisini vermez. Kavram varlığı işaretler. Dil bir kodlamadır. Dil varlığı koda indirgeyerek yüzeyselleştirir. Varlığın ontolojik derinliğini yok eder. Ancak kavram üzerine düşünüp kavramı yok edersek ontolojik derinlik kısmen açığa çıkar. Kısmen açığa çıkar çünkü varlığın bilgisi kendini bilmekten geçer.

Foucault'a göre özne söylemin ürünüdür. Söylem de dilin ürünü oluşuna göre dilin kendisi faşist değil midir? Faşist olmayan bir iktidar var mıdır? Dilin yokluğunu savunan bir söylem olmadığına göre her söylem kendi kurgusu içinde faşisttir. Çünkü faşizm bireyde başlar. Bu açıdan iktidarın söylemi güçlü faşizm, iktidar karşıtı söylemler ise zayıf faşizm olarak nitelendirilebilir. İktidar karşıtı söylemlerin masum görünmesi güçle kutsanmamış olmasından ileri gelir. Hatta durumu daha da netleştirirsek söylem kaçınılmaz ise iktidar da faşizm de kaçınılmazdır.

Yeni kavram bir anlamdan yola çıkmak zorundadır. İlk kavram anlamlı olmalıdır. Bugün herhangi yeni bir ürüne dahi rastgele ve herhangi bir diyalektiğe dayanmayan bir ad veremiyorsak bunu en başında yapmış olduğumuzu söylemek gerçekten fiili bir çelişki içerir. Dilin gelişimini geriye doğru sararsak bütün dilsel kurgular bir önceki anlamla göndermede bulunur. Önce belirlenmiş bir anlam hep bir önceki bir önceki... O halde dil en başından bir anlamdan yola çıkmak zorundadır. Yani anlam sonradan değil önceden belirlenmiştir. Nesne-anlam, nesne-bilgi ilişkisini daha da daraltırsak birkaç kavramdan daha kurtulmamız gerekir. Bilgi ve anlam zaten nesnenin kendisidir. Fakat şöyle bir sorunla karşı karşıyayız: birincisi nesnenin taşıdığı anlam, ikincisi bizim ona yüklediğimiz anlam. Birincisi bilgiyi

ikincisi düşünceyi imler. Buraya kadar vurgulananlar “anlamın bilgi içeren yapısı”ndan “duygu içeren yapısı”na bir açıklık getirmek kastına dönüktür. Varlığın kendinde taşıdığı anlam, anlamın bilgi boyutunu, bizim ona yüklediğimiz anlam, anlamın duygu boyutunu imler. İktidarın bilgi ve dil karşısındaki tavrının bilgi üzerinden bir çatışmayı iktidarın lehine sonuçlandıracağını bilenler yeni bir cephe açmıştır. İmge kavramı bu açıdan yeni cephenin en kuvvetli figürü sayılabilir.

4. İktidarın Sanatı-Sanatın İktidarı

Kelime anlamlıdır. Anlamsız olan hiçbir şey kelime olamaz. Ve anlam varoluşsal bir diyalektiğe dayanır. Anlam varlıkla beraberdir. Anlamı karşılayan ses yine aynı diyalektiğe dayanmak zorundadır. Çünkü anlam rastgelelik içermez. Bir dilde anlamsız olan bir ses başka bir dilde anlam içerebilir. Ama nesne her yerde aynıdır. O halde sesi herhangi bir dilde anlamlı veya anlamsız hale getiren şey nedir? Ağacın nesnesi, ağacı ifade eden ses, sese karşılık gelen harf dizgesi, nesnenin bilgisi ve anlam. Her bilgi anlamlıdır fakat her anlam bilgi değildir. Anlam hem bilgiye içkin hem de aşkındır. Bu aşkınlık düşüncenin sorumsuzluğundan kaynaklanır. Bilgi sorumludur. Bilgi nesnesine, nesne de bilgisine karşı sorumludur. Ağacı ağacın olmadığı bir yerde dil olmadan nasıl ifade edebiliriz. Dil nesneye gitmeden nesneyi çağırarak bir özelliğe sahiptir. Nesneye dokunmadan nesneyi dönüştürebilen bir yapı sergiler. Kurguyu dinamikleştiren ve bir bütün halinde aktaran dildir. Günlük hayatta pratiğin sağlanması dil ile olur. Pratik yaratımla değil üretimle ilintilidir. Dil bu açıdan işlevseldir.

Yüzeysel bir ontolojik analize girişecek olursak faşizm temelde aidiyet ve sahiplenme güdülerine, iktidar ise korku ve kaçınma içgüdüsüne ilintilidir. İktidar fizyolojik olmaktan çok psikolojiktir. Çünkü fizyoloji bilgiyi, psikoloji düşünceyi imler. Öncelikle özgürlük; özgürlük korkusuyla ve özgürlükten kaçınmayla ilintilidir. Çünkü özgürlük, özgürlükten sorumlu olmayı, sürekli bir bilinçli farkındalığı(nöro-dikkat) gerektirir. Düşüncenin sorumsuzluğuna alışkın olan birey bilginin sorumluluğundan kaçınır. Varlık bilgisiyle aynıdır. Ayrı ayrı konumlandırmak buraya kadar vurgulanan dinamikler göz önüne alındığında gereksizdir.

Sanat; anlamın bilgi içeren yapısına dokunmadan duygu içeren yapısını dilin standart işlevinin dışına çıkararak yeni bir boyut elde etme eğilimi gösterir. İktidar bir bakıma üzerinde uzlaşmış söylemdir. Sanat ise üzerinde tartışılan söylemi açıklar. İktidarın sanatı, olmayan bilgiden beslenirken, sanatın iktidarı, bilgiyi yadsıyan bir zemine sahiptir. Sanatı felsefeden ayıran şey sanatın bilgi üzerinde hak iddia etmemesidir. Dinamik olan düşünce statikleştiği anda iktidar onu bilgi statüsüne alır. İktidarın sanatı bu doğrultuda düşünceyi bilgi statüsünde telkin edicidir. Bu telkin “söylemin doğasından değil iktidarın doğasından kaynaklanır”. Sanatın iktidarıysa devingen bir düşünceyi “söylemin doğası gereği” telkin eder. Sanatın öncelikli iddiası düşünce üzerinedir. Sanat dili kendi doğası içinde kendi kurallarıyla kullanır. Oysa felsefe dilin doğasını yadsıyarak anlamın bilgi içeren yapısına odaklanır. Felsefe; “düşünüyorum o halde bilmiyorum” dediği anda her şey yerine oturup anlamlı olur. Çünkü felsefe doğası gereği bilgi veremez. Bilgi verdiğini iddia ettiği anda doğasını inkâr etmiş olur. İktidar hiçbir alanı yok etmez. Her alanı korur ancak alanı anlamsızlaştırır. Alanın söylemden başka bir değeri kalmaz. Maalesef sanat bu noktada söylem olmasından dolayı büyük ölçüde iktidara hizmet eder. İşte sanatçı sanatın iktidarını gerçekleştirmek istiyorsa bu noktada söylemin dilsel, mantıksal ve ontolojik diyalektiğini kırmak zorundadır. Kırmak zorundadır çünkü her iktidar diyalektik faşizme dayanır. Çünkü her diyalektik olgu kendi faşizmini doğurur. Çünkü her söylem başka bir söylemi ya tasdik eder ya da reddeder. Söylemi söylem yapan şey büyük ölçüde telkindir. Sanatçı söylemi söylem yapan şeyi söylemi kullanarak

aşmak durumundadır. “Sanatın iktidarı; telkinden arındırılmış söylemedir” dersek belki de sanatın ne idiğini büyük ölçüde tespit etmiş oluruz. Şunu da belirtmek gerekir ki sanat, ister iktidarın sanatı ister sanatın iktidarı olsun telkine dayandığı oranda faşisttir. Sanat söylemin telkin boyutunu yonttuğu ölçüde faşizmden ve dolayısıyla iktidardan uzaklaşır. Sanat dilin işlevselliğini minimize ederek, işleve takılmadan pratiği yok ederek, yeni bir alan oluşturarak yaratımı tetikler. Sanat anlamı bilgiyle değil duyguyla yoğurarak, belirtmekten çok sezdirmeye odaklanmalıdır.

Her varlığın kendine mahkûm ve mecbur oluşu faşizmin ontolojik bilinçaltını anlamamıza olanak sağlar. İktidar metaforlar aracılığıyla toplumsal değerler üretir. Tabu adı altında ölü metaforlar doğurarak toplumsal bilinçaltını şekillendirir. Metafor iktidarın nesneye yüklediği değer dizgelerini yüceltme ve sahiplendirme ve buna karşıt olarak dışlama ve yok sayma amacına yöneliktir. Öyle ki iktidar kavramlardan ibarettir dense buna karşılık olarak kavramlar da iktidardan ibarettir denilebilir. İktidar kavramsal bunalımı ve var olan saçmalığı metaforlar aracılığıyla kontrol eder. Daha doğrusu metafor iktidarın otokontrol mekanizması olarak iktidar karşıtlarınca bile kullanılmaktadır. İktidarın anlamlandırması o derece içselleşmiştir ki bundan kurtulmak ancak dilin mantıksal diyalektiğini yok etmekle mümkündür. Dilin mantıksal diyalektiği yok edilirse iktidarın illüzyonu açığa çıkıp iktidarın kaos ve anarşiden ibaret olduğu daha doğrusu asıl kaos ve anarşinin iktidar olduğu anlaşılabilir. İktidar kendi kaosunu dilin diyalektiği içinde anlamlandırmaya çalışır. Bu açıdan iktidar “anlamlandırılmış kaostur”. Foucault’un “*Doğada yasalar olduğunu söylemekten sakınlım. Bilginin mücadele etmek zorunda olduğu dünya düzensiz, bağlantısız, biçimsiz, güzelliksiz, bilgelikten yoksun uyumsuz bir dünyadır. Bilgide herhangi bir hakla bu dünyayı bilmeye kendisini yetkili kalacak hiçbir şey yoktur*” (Foucault, 2005b, s. 172). sözü bu bağlamda anlamını bulmaktadır.

Dile sadık kalan hiçbir metin iktidarın sanatı olmaktan öyle ya da böyle kurtulamaz. Çünkü dil varlığa sadık değildir. Açıklanmaya ihtiyacı olmayan hiçbir tanım yoktur. Şey nedir sorusunun bir cevabı yoktur. Her açıklama başka bir açıklamayı doğurarak sonsuza kadar nedir sorusunun cevabını vermeden devredebilir. İşlevi dışında madde hakkında bir bilgiye sahip olmadığımızı nedir sorusu açıklar. Örneğin bardak nedir dediğimde, camdır cevabı her camın bardak olmasını gerektirir. Atomdur dense yine her atomun bardak olması gerekir. Sorunun cevabı cevaplayana soru olarak geri döner. Çünkü bardak nedir sorusunun cevabı yine bardaktır. Hiçbir şey kendisinden başka bir şeyle açıklanamazken dil sanki öyle değilmiş gibi bir izlenim verir. Sanatçının bu tespitleri yapıp bu tartışmaların dışına çıkararak sanatını buna göre biçimlendirmesi neredeyse mümkün değildir. Çünkü taraf olmak sanatçı veya değil her insanın içgüdüsel eğilimidir. Ve her varlığın kendine mahkûm oluşu herkesin kendinden taraf oluşunun göstergesidir. Bütün kabul ve inkâr edişlerin temel dayanağı bireyin kendisiyken bireyin kendisinden başka herhangi bir dini herhangi bir ideolojisi herhangi bir sevgilisi ve herhangi bir düşmanı olabilir mi? Bu tarafgirlik faşizmin ve faşist söylemin ontolojik olduğu gerçeğinin açık bir göstergesidir. Şu da var ki iktidar bireyi kendisiyle baş başa bırakmaz. Tarihsel diyalektik içinde her şeyin anlamı hazırdır. İktidar bireye anlamlandırma fırsatı vermeden her anlamı önceden belirlemiştir. Birey bu anlamlandırmalardan kendi varlığına uygun olanı benimseyip uygun olmayana reddederek özgür olduğu düşüncesine kapılır. Hâlbuki bireyin varlığı da anlamda bireyden bağımsız olarak belirlenmiştir. Yani birey bireyden bağımsız bir diyalektiğin sonucudur. Ve diyalektik kroniktir. Dil bizi diyalektiğe ve kronikleşmeye zorlamaktadır. Tarihsellik büyük ölçüde dil ile sağlanmaktadır. Ve geçmiş dil kanalıyla bugüne taşınmaktadır. Geçmiş bu güne taşınırken geçmiş olarak değil geleceğin mimarı olarak taşınmaktadır. Geçmişin geçmemesi evrensel

birikimin dilsel bellekte taşınarak günümüzün yargılarına kaynaklık etmesindedir. Geçmişten günümüze ulaşan söylem her türlü anlam ve yargının tarihsel diyalektige dayandığını gösterir. Diyalektik kaosu örtüsü ve telkini usa uydurma yöntemidir. Diyalektik varlığı kaos olarak görüp her şeyi bağlamından kopararak usu ikna etmeye çalışır. Diyalektik kaosu gizlemeye çalıştıkça farkında olarak veya olmayarak kaosu derinleştirir. Hiçbir düşünce diğerinden üstün olmamasına rağmen birine üstünlük vererek diğerlerini yok etmeye çabalar. Daha üstün olan zekâ hangi düşünceyi savunuyorsa o düşünce diğerlerini bastırır ve kabul görüp genelleşir. Genelleyen düşünce iktidardır. Genelleştikten sonra zeki olmak şart değildir. Hatta daha zeki olan kişi genel yargıyı kırmak zorunda olduğundan iktidarın gücü karşısında aptallaşır. Sanat varlığa kendisi dışında bir alan yaratarak varlığı varlıktan ayrı olarak sezinleme çabasını açık bir şekilde gösterir. Bu yüzden daha az telkin ve daha az diyalektige sahiptir. Sanat bilgi olma iddiası taşımadığından daha az faşisttir. Sanat yol göstermeye başladığında ya da çalıştığında iktidarın ve faşizmin uzak veya yakın uydusu olacaktır. Sanat dile gelmeye dili yok ederek gitmenin, aklın almadığına akli vermenin ve sanat bilgiye dokunmadan bilmenin referansı olmalıdır. Sanat boşluk doldurmaktan çok boşluk bırakmak üzerine yoğunlaşmalıdır. Sanat en azından geçici bir hafıza kaybına neden olmalıdır. Sanat kaybolmanın hafifliğini bir çocuğun çığlıklarında değil bir tüyün kayıtsızlığında ortaya koymalıdır. Evet, insan iktidardan ve diyalektikten kurtulmak istiyorsa kaybolmalıdır. Bunun iyi veya kötü bir şey olması bu çalışmanın kapsamı dışındadır.

SONUÇ

Varlıktan uzaklaşmak bilgiden uzaklaşmak demektir. Diyalektik insanın evreni anlamlandırma isteğiyle yola çıkıp sonuçta evreni olduğundan bin kat daha karmaşık bırakan yöntemin genel adıdır. Varlıkla aramıza giren her şey bizi varlığa yaklaştırmak iddiasıyla aramıza girmiş fakat varlıkla aramızı açmaktan öteye geçememiştir. Artık varlığa ulaşmak istiyorsak varlıkla aramızdaki kavramsal, mantıksal ve tarihsel mesafeyi aşmayacağımız için yok etmemiz gerekir. Bu yok ediş varlığı varlık olarak tanıma, varlığı varlık olarak kabullenme ve varlığa kendisi olarak saygı duyma anlamındadır. Ne felsefenin soğuk dili, ne kronikleşmiş sanatın ukala ahlakı, ne mantığın küstah diyalektigi, ne dinin kavramsal metafiziği, ne de bilimin yüce gerçeği bilgi konusunda diğerlerinden daha yetkili değildir. Daha yetkiliymiş gibi davranmaları dili ve mantığı diğerlerinden daha sağlam bir diyalektik zemine sahip olmalarından kaynaklanır.

Mantık kendini dil ile ifade etmeye devam ettiği sürece dil düşünceyi bilgi olarak tescillemeye devam edecek, döngü diyalektik üreterek varlığın somut olanını soyutlayacak soyut olanını somutlayacaktır. Dil mantığın kabuğudur ve mantık kabuğunu kırmak zorundadır. Soyut varlığın kavramdan başka bir somutlayanı somut varlığın ise düşünceden ve kavramdan başka bir soyutlayanı yoktur. Fakat felsefe kuyuya öyle bir taş atmış, sanat bu metaforları o kadar yüceltmiş, söylem o kadar içselleştirilmiştir ki bu hilkat garibesinin güzelliği o kadar övülmüştür ki galat-ı meşhur lügat-ı fasihten evla deyimini yerini bulmuştur. Dil başlangıç içindir. Dil sonuç için yetersizdir. Dil geldiğimiz noktada düşünsel yozlaşmanın formülü olarak karşımıza çıkar. Sanatçı dili dilin kendisiyle reddetmek, dili dil ile dövmek ve dili dil ile dilsizleştirmekle yükümlüdür. Dilin son görevi budur. Sanatçının ise bugün ilk görevidir.

Sanatsal söylem sanat için ya da toplum için gibi anlamsız önermelerin üstünü çizerek ilkelin ve yabanın evreni ilk görüşüyle evreni yeniden hatırlamalıdır. Modern insanın evrene alışkanlığını, lakaytlığını, ukalalığını sanatsal bilgelik gereği en azından hicvetmeye

memurdur. Sanat evrenin insan gürültüsü içinde kaybolan fısıltısını yeniden duymanın ve belki susmanın sanatı olmalıdır. Sanat var olmanın bedelini var etmenin ölçüsüyle belirleyerek varlık ile insan arasındaki kavramsal mesafeyi aşmak iddiasıyla var olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Althusser, L. (1991). *İdeoloji Ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. (Y. Alp- M. Özışık, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Baudrillard, J. (2006). *Kusursuz Cinayet*. (N. Sevil, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2008). *Simülarklar Ve Simülasyon*. (O. Adanır, Çev.). Ankara: Doğu-Batı Yayınları.
- Foucault, M. (1992). *Hapishanenin Doğuşu*. (M. Ali Kılıçbay, Çev.). Ankara: İmge Kitapevi.
- Foucault, M. (2005). *Büyük Kapatılma*. (İ. Ergülen-F. Keskin, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Nietzsche, F. (1991). *Putların Alacakaranlığı*. (H. Kaytan, Çev.). İstanbul: Akyüz Yayınevi.
- Nietzsche, F. (2009). *Tan Kızılılığı*. (Ö. Saatçi, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.